

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการรับรู้ของบัณฑิต อาจารย์ และผู้บังคับบัญชา ต่อคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จ การศึกษาจากภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ จำนวน 48 คน กลุ่มอาจารย์ ภาควิชาดุริยางคศิลป์ จำนวน 31 คน กลุ่มผู้บังคับบัญชาที่บัณฑิตปฏิบัติงานอยู่ด้วย จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 109 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งใช้กับประชากรทั้ง 3 กลุ่ม เป็นแบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า และคำถามปลายเปิด
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเก็บด้วยตนเองและใช้ผู้ช่วยวิจัย จำนวน 3 คน แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด จำนวน 109 ฉบับ ได้รับคืน 96 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.07 โดยจำแนกเป็นกลุ่มบัณฑิต 41 ฉบับ จาก 48 คิดเป็นร้อยละ 85.42 กลุ่มอาจารย์ได้รับคืน 31 ฉบับ จาก 31 คิดเป็น ร้อยละ 100 กลุ่มผู้บังคับบัญชา ได้รับคืน 24 ฉบับ จาก 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) และ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามในภาพรวม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี มากที่สุด รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีระยะเวลาการปฏิบัติงานมากกว่า 2 ปี มากที่สุด รองลงมาได้แก่ 2 ปี

และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม กลุ่มบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี ทำงานอยู่ในสถานศึกษาเอกชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เป็นพนักงานบริษัท ห้างร้าน มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน 2 ปี มากที่สุด รองลงมาได้แก่ 1 ปี กลุ่มอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาดุริยางคศิลป์ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มากที่สุด กลุ่มผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี อยู่ในหน่วยงานสถานศึกษาของรัฐบาลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ บริษัท - ห้างร้าน มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน มากกว่า 2 ปี มากที่สุดและรองลงมาได้แก่ต่ำกว่า 1 ปี

2. การรับรู้คุณภาพของบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปได้ดังนี้

2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวมเห็นว่า คุณลักษณะของบัณฑิตรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม ทุกกลุ่มเห็นว่า คุณภาพของบัณฑิตอยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.2 เมื่อแยกพิจารณาเป็นสองคุณลักษณะสำคัญ คือ คุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน พบว่า

2.2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวมเห็นว่า บัณฑิต มีคุณลักษณะด้านที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวมเห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม ทุกกลุ่มเห็นว่า บัณฑิต มีคุณลักษณะด้านที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.3 เมื่อพิจารณาข้อย่อย ของคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ พบว่า

2.3.1 ความสามารถในการปรับตัว ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ทุกกลุ่ม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.3.2 ความสามารถในการสร้างงาน ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ทุกกลุ่ม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.3.3 ความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ ผู้ตอบแบบสอบถามใน ภาพรวม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับมาก และเมื่อ จำแนกเป็นรายกลุ่ม กลุ่มบัณฑิต เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มอาจารย์ และกลุ่มผู้บังคับบัญชา เห็นว่า อยู่ในระดับปานกลาง

2.4 เมื่อพิจารณาในข้อย่อยของคุณลักษณะด้านที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานพบว่า

2.4.1 ด้านความสามารถเกี่ยวกับอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมเห็นว่ บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ทุกกลุ่ม เห็นว่า อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

2.4.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม กลุ่มอาจารย์ เห็นว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มบัณฑิตและกลุ่มผู้บังคับบัญชา เห็นว่า อยู่ในระดับมาก

2.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ จากข้อความทั้งหมด จำนวน 60 ข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนรวม เห็นว่า บัณฑิตมีคุณสมบัติอยู่ในระดับน้อยมีสองข้อ ได้แก่ การมีทักษะในการประพันธ์เพลง และสามารถสร้างสรรค์ผลงานใหม่ได้

เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า ข้อที่กลุ่มบัณฑิตเห็นว่ ตนเองมีคุณสมบัติ อยู่ในระดับน้อย มี 1 ข้อ คือ ทักษะในการประพันธ์เพลง กลุ่มอาจารย์เห็นว่ บัณฑิตมีคุณสมบัติ อยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ คือ ความสามารถในการวางแผนงาน กลุ่มผู้บังคับบัญชาเห็นว่ บัณฑิตมี คุณสมบัติอยู่ในระดับน้อย 8 ข้อ ได้แก่ ความสามารถในการสร้างงานได้เอง สามารถวิเคราะห์

เปรียบเทียบกับดนตรีไทยกับดนตรีชาติอื่นได้ มีความรู้ความเข้าใจดนตรีไทย และสามารถอธิบาย โดยคำพูด หรือข้อเขียนได้ มีความรู้ในการประพันธ์เพลง มีทักษะในการประพันธ์เพลง มีความรู้ ในการวิเคราะห์และวิจัยทางดนตรี สามารถสื่อความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ สามารถสร้าง สรรค์ผลงานใหม่ได้ ประเมินผลความสามารถของตนเองได้อย่างถูกต้อง และน้อยที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ มีทักษะในการประพันธ์เพลง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามการรับรู้ของบัณฑิต อาจารย์ และผู้บังคับบัญชา มีประเด็นสำคัญที่ จะนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของบัณฑิต จากการรับรู้ของผู้ตอบ แบบสอบถาม ในภาพรวม ทั้งรายด้านและรายกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า เมื่อพิจารณาคุณภาพบัณฑิตจากคุณลักษณะตามการ รับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม บัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ ที่สำเร็จการศึกษา และกำลังปฏิบัติงาน อยู่ในปัจจุบันนี้มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะจาก จุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิต วิชาเอกดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ (โกวิทย์ ชันธศิริ, 2529 : 21) สรุปได้คือ ให้บัณฑิตเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านทักษะ เชี่ยวชาญด้านทฤษฎี และการประพันธ์เพลง เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และการค้นคว้าวิจัยดนตรี อีกทั้งวัตถุประสงค์ ในการผลิตบัณฑิตของคณะศิลปกรรม (กองแผนงาน, 2529 : 10)สรุปได้คือ ผลิตบัณฑิตให้เป็น นักวิชาการ และนักวิชาชีพ ด้านศิลปสร้างสรรค์ทุกสาขาผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณภาพ พร้อมทั้งจะรับใช้ประเทศ เป็นผู้นำในการยกระดับมาตรฐานศิลป และวัฒนธรรมให้ สูงขึ้น นอกจากนั้น กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้เสนอแนะว่า บัณฑิตสาขานี้จะต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทั้งในด้าน สาขาวิชาพื้นฐานต่าง ๆ สาขาวิชาชีพ และเชี่ยวชาญในการประยุกต์ วิชาการและวิชาชีพ เพื่อแก้ปัญหาหลักโดยเฉพาะด้าน เทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ รวมทั้งมีคุณธรรมด้วย (กองแผนงาน, 2529 : 15) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความมุ่งหวังในผลผลิตที่เป็นคุณภาพของบัณฑิตนั้นอยู่ในระดับสูง คณะศิลปกรรมศาสตร์ จึงต้องดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะ ในด้านต่าง ๆ ให้บัณฑิตมีคุณภาพขึ้นกว่า ที่เป็นอยู่

2. การรับรู้ คุณลักษณะของบัณฑิต ในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาข้อย่อย ประเด็นที่น่าสนใจควรยกมาอภิปราย คือ ด้านความสามารถในการสร้างงาน ซึ่งการรับรู้ในภาพรวมของความสามารถด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน และโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของข้อย่อยพบว่าความสามารถของบัณฑิตในการสร้างงานได้เอง แม้จะมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ เป็นรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.70$) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่เป็นที่น่าพอใจและสภาพการทำงานทำของบัณฑิตในปัจจุบัน พิจารณาข้อมูลจากสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่อยู่กับหน่วยงานที่เป็นสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน แต่ยังไม่มีส่วนในลักษณะของการสร้างงานเองมากนัก นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่า ช่องทางในการประกอบอาชีพส่วนหนึ่งในอนาคตจะมีโอกาสเข้าสู่งานน้อยลงอีก ซึ่งจะเห็นได้จากการประกาศของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูว่า ผู้ที่จะสมัคร เข้าเป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประจำปี 2533 จะต้องผ่านการศึกษารายวิชาทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต ในระดับปริญญาตรี หรือผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่ ก.ค.รับรอง และจากการสัมภาษณ์

นายอนันต์ น้าเจริญ หัวหน้าฝ่ายนโยบาย และระบบกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ทราบว่า กรมสามัญศึกษามีแนวโน้มว่าจะใช้ระเบียบนี้ในการรับสมัครข้าราชการครูในปีต่อไปด้วย ทำให้ช่องทางที่บัณฑิตดุริยางคศิลป์จะรับราชการครูหมดไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สภาพการณ์ของตลาดแรงงานในปัจจุบันค่อนข้างจะเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มบัณฑิตดุริยางคศิลป์จะต้องบุกเบิก และพยายามสร้างงานใหม่ จึงต้องมีความสามารถสร้างงานด้วยตนเอง ในลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น ดังนั้น ความสามารถในการสร้างงานของบัณฑิต จึงควรต้องมีการพัฒนาให้บัณฑิตมีคุณภาพในด้านนี้สูงขึ้น

3. ความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระของบัณฑิตวิชาเอกดุริยางคศิลป์ ตามการรับรู้ในภาพรวม บัณฑิตมีอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มบัณฑิตเท่านั้นที่เห็นว่าตนเองมีคุณสมบัติด้านนี้อยู่ในระดับมาก แต่คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) ในขณะที่กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มบังคับบัญชา ต่างเห็นว่าบัณฑิตมีอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว จะเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับบัณฑิตทั้งในฐานะทำการสอนและผู้ประเมินผลการเรียนของบัณฑิตมีความเห็นตรงกับกลุ่มผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างและทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลงานในปัจจุบัน ผลของการรับรู้ของคนทั้ง 2 กลุ่ม จึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขคุณสมบัติในด้านดังกล่าว

4. การรับรู้คุณภาพของบัณฑิต ในด้านที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมพบว่า บัณฑิตมีอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดในข้อย่อยพบว่า การรับรู้คุณลักษณะของบัณฑิตในด้านที่เกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะทางดุริยางคศิลป์ ยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ที่มุ่งหวังผลิตศิลปินบัณฑิต ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถทางดุริยางคศิลป์อย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าในด้านทักษะดนตรี ทางด้านทฤษฎีดนตรี ทางด้านประวัติศาสตร์ดนตรี และทางด้านการประพันธ์เพลง ในเรื่องวิชาเอกทางดุริยางคศิลป์นี้ จึงมีความมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบัณฑิตที่สำเร็จไปทุกคนน่าจะต้องมีความรู้ความสามารถสูง และเป็นที่ยอมรับของทุกคนที่มีโอกาสได้ปฏิบัติงานร่วมกัน

อนึ่ง สาเหตุประการหนึ่งที่น่าจะมีผลกระทบต่อผลการวิจัยนี้ ดังปรากฏในข้อที่ 5 ของการสรุปผลการวิจัย ว่ากลุ่มผู้บังคับบัญชาที่มีการรับรู้คุณสมบัติของบัณฑิตอยู่ในระดับน้อย 9 ข้อ ซึ่งส่วนใหญ่คุณสมบัติในด้านที่เกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะทั้งสิ้น คือ บัณฑิตที่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางงานทางด้านดุริยางคศิลป์ จำนวนหนึ่ง ไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถของตน จึงทำให้ผู้บังคับบัญชาไม่มีโอกาสรับรู้ถึงคุณภาพด้านดังกล่าวของบัณฑิต

5. ด้านคุณธรรมจริยธรรม จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าพอใจ และนับว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และปณิธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลรายกลุ่มพบว่า กลุ่มผู้บังคับบัญชาและกลุ่มบัณฑิตเอง ระบุว่าบัณฑิตมีคุณสมบัติอยู่ในระดับมาก แต่อาจารย์เท่านั้นที่เห็นว่าบัณฑิตมีอยู่ในระดับปานกลาง ในกรณีเช่นนี้ จึงนับว่าคุณลักษณะของบัณฑิตในด้านคุณธรรมและจริยธรรม เป็นที่น่าพอใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาคดุริยางคศิลป์ ควรมีนโยบายให้นิสิตได้มีโอกาสเรียนรู้ ฝึกทักษะของการสร้างงานด้านวิชาชีพดุริยางคศิลป์ ในขณะที่ศึกษาอยู่ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพอิสระ ภายหลังจบการศึกษาแล้ว ซึ่งอาจดำเนินการโดย เน้นการสนับสนุนรายวิชาโครงการฝึกงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างครบวงจร กล่าวคือ การดำเนินการตั้งแต่ขั้นต้นจนบรรลุเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น การผลิตเทปบันทึกเสียงเพลง เพื่อการจำหน่ายควรเริ่มตั้งแต่เตรียมตัวในการผลิตจนสิ้นสุดด้วยการจัดจำหน่ายมีรายได้ เพื่อใช้ในการทำโครงการครั้งต่อไป

2. จัดให้มีการฝึกอบรม นิสิตที่มีความต้องการประกอบอาชีพครู ซึ่งจะทำให้ได้โดยทางคณะกรรมการศาสตร์ จัดทำหลักสูตรในการอบรมเพื่อการ เป็นครูซึ่งมีเนื้อหาตามระเบียบของ ก.ค.แล้วเสนอให้ ก.ค.รับรอง

3. รายวิชาที่เป็นวิชาเอก หรือวิชาเฉพาะของภาควิชา ที่ปรากฏในงานวิจัยว่า การรับรู้ในระดับน้อย และน้อยที่สุด ภาควิชาควรนำไปทบทวน เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคณะกรรมการศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในทุก ๆ ด้าน เช่น การบริหาร, หลักสูตร การเรียนการสอน สภาพของนิสิต และปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องสภาพความต้องการของการใช้บัณฑิตในสังคมทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำมาพิจารณาตรวจสอบสอดคล้องของหลักสูตร ในสาขาวิชาต่าง ๆ อันจะทำให้การผลิตบัณฑิตได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย